

+

MADDE METNİ :

MADDE 21 : GAİBİN ZUHURU

Madde 21 - a) Gaip mirasçının zuhuru :

Gaip mirasçının zuhuru dolayısıyla evvelce tahakkuk eden Veraset ve İntikal Vergisinin tadili icabettiği takdirde zuhur eden mirasçının vereceği beyannameye veya vergi dairesince yapılacak idarî tahkikata göre sabit olacak matrah üzerinden vergi düzeltilir.

b) Gaip murisin zuhuru :

Gaip muris zuhur ettiği takdirde nüfustaki ölüm kaydının terkinini müteakip, evvelce alınmış olan vergiler talep üzerine mükellefe geri verilir.

MADDE İLE İLGİLİ GENEL TEBLİĞLER :

Tebliğ No

Bölüm

MADDEYE İLİŞKİN YORUM VE AÇIKLAMALAR :

1. GAİPLİĞİN HUKUKÎ MAHİYETİ

Gaiplik bir kimsenin ortadan kaybolması ve cesedinin bulunmaması sebebiyle ÖLMÜŞ SAYILMASI dır. Bunun en canlı örneği 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara depreminde cesedi kaybolan veya kayda geçmeksizin defnolunan kimselerdir. (Ancak 4 üncü maddede de ifade ettiğimiz gibi Marmara ve Düzce depremlerinde hayatını kaybeden kimselerden kalan mal varlığı için veraset ve intikal vergisi aranılmamaktadır.)

Keza bir geminin batması veya uçağın düşmesi hâlinde gemide veya uçakta olduğu bilinen kimseden haber alınamadığı gibi cesedinin de bulunamaması nedeniyle o kişinin ölmüş sayılması gaipliği ifade eden örneklerdir.

+

+

Gaiplik ölüme karine olarak Medenî Kanununun 31'inci maddesinde düzenlenmiştir. Madde metni şu şekildedir:

“Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır.”

Bu madde hükmü, bir kimsenin ölümüne kesin gözüyle bakıldığı bir durum içinde kaybolması ve cesedinin bulunamamış olması hâlini, kişinin öldüğüne yasal bir karine olarak kabul etmektedir. 32'inci maddede ise şu hükümler yer almaktadır:

“Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir.”

Bir kimsenin ölüm tehlikesi içinde kaybolması hâlinde mirasçıları olan kimseler tarafından yetkili sulh mahkemesine müracaatla kaybolan kimse hakkında gaiplik kararı verilmesi istenebilecektir. Böyle bir talepte bulunabilmek için, ölüm tehlikesinden itibaren en az bir sene geçmiş olması gerekir. Eğer gaipten haber alınabilmişse bu takdirde en son haber tarihinden itibaren beş yıllık bir sürenin geçmesi gerekir. (MK. m.36) Hakim gaiplikle ilgili kararı verebilmek için gaipin hakkında malûmatı olan kimseleri bilgi vermeye davet eder. Gaip olan kimseden haber alınır veya kendisi çıkagelirse gaiplik talebi hükümsüz kalır.

Gaiplik kararını talep eden kişilerin de en az beş yıldır haber alınmadığını veya ölümün pek muhtemel bulunduğunu ispat etmeleri gerekir.³⁸⁷

Medenî Kanununun 35'inci maddesinde şu ifadeler yer almaktadır:

“İlândan sonuç alınamazsa, mahkeme gaipliğe karar verir ve ölüme bağlı haklar, aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır.

Gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden başlayarak hüküm doğurur.”

Ölüme bağlı tüm haklar gaiplik kararı ile birlikte tıpkı ölüm gibi hüküm ifade etmeye başlar ve mirasçılar gaibin mallarını iktisap etmiş olurlar. Burada dikkat edilmesi gereken husus gaiplik kararı ne zaman verilirse verilsin, gaip kişinin ölüm tehlikesi içinde kaybolduğu günden itibaren veya kendisinden son haber alındığı günden itibaren bu kararın hüküm

³⁸⁷ Tekinay S.Sulhi, a.g.e. s.218

+

ifade etmeye başlamasıdır. Yani mirasçılarının miras hakları gaiplik kararının verildiği günden itibaren değil, gaiplik olayının meydana geldiği günden itibaren işlemeye başlar. Bu durumda mirasçı olabilmek için aranan şartların bu tarihte mevcut olması gerekir.

Gaibin mirasından yararlanacak olan kimseler miras kendilerine verilmeden önce teminat vermek durumundadırlar. Bu teminat sayesinde günün birinde gaip kişi çıkagelirse, kendisine eskiden sahip olduğu hakların iadesini kolaylaştırmak mümkün olur.

Teminat verme yükümlülüğü her bir mirasçı açısından zorunludur. Teminat gayrimenkul, rehini, kefalet vs. olabilir. Teminat, gaiplik hükmü ölüm tehlikesi içinde kaybolma sebebiyle verilmişse 5 yıl, uzun zamandan beri haber alınamamaktan dolayı verilmişse 15 yıl süreyle kalmaktadır³⁸⁸ (MK. m.584).

Gerek gaiplik kararının alınmasındaki güçlük ve kaybedilecek zaman gerekse bu karar alındıktan sonra gaibin mallarına tasarruf edebilmek için aranan teminat, ÖLÜM OLAYLARINDA CESEDİN BULUNMASI'nın önemini ortaya koymaktadır.

Gösterilecek teminatın türü ve yeterli olup olmadığı hakim tarafından takdir edilmektedir. Teminatın ana gayesi gaibin bir gün çıkıp gelmesi hâlinde mirasçılar tarafından iktisap edilen malların değerini karşılaması olduğundan teminatın değerinin malların kendisine iadesini sağlayacak değer ve nitelikte olması gerekir.³⁸⁹

Kendisinin ortada olmaması sebebiyle mallarının başkası tarafından 10 yıl boyunca yönetilmesi veya süre on yıldan az olmakla beraber kişinin yüz yaşını aşkın olması hâlinde, yalnızca Hazinesinin talebi üzerine sulh yargıcı ilgili kişinin gaipliğine karar verebilmektedir.(MK. m.588)

Öte yandan gaibin çıkagelmesi iade mükellefiyetini de doğurmaktadır. Bu durum aslında gaiplik hükmünden doğan neticelerin ortadan kalkması anlamına gelir.

2. GAİP MİRASÇININ ORTAYA ÇIKMASI

Hakkında gaiplik kararı verilen mirasçının kendisine düşen miras hissesinin diğer mirasçılar tarafından sahiplenilmiş olması ve gaip mirasçının ortaya çıkması hâlinde daha önce diğer mirasçılar için

³⁸⁸ Ayiter-Kılıçoğlu, a.g.e., s.206

³⁸⁹ İmre- Erman, a.g.e., s.271

+

+

tahakkuk eden vergilerin düzeltilmesi gerekir. Elbette bu düzeltmenin yapılabilmesi için ortaya çıkan mirasçının mirastan kendi payına düşeni dava yoluyla alması gerekir.

Madde metninde de dikkat edilecek olursa “*tadil icabettiği takdirde*” ifadesi yer almaktadır. Bunun sebebi zuhur eden mirasçının hemen vergi mükellefi olmayacağı, kendi hakkını dava yoluyla talep edeceği, davayı kazanıp mirastan pay aldığı takdirde beyanname vermesinin gerekli olduğudur. Dava yoluyla hakkın kazanılması hâlinde diğer mirasçıların vergilerinin düzeltileceği ve fazla alınan vergilerin iade edileceğini düzenleyen hüküm bu Kanunun 22’nci maddesidir.

Zuhur eden mirasçının mahkeme vasıtasıyla kazandığı miras üzerine beyanname vermesi durumunda, vergi idaresinin bu beyannameyi kabul edebileceği veya İdari tahkikat sonucunda saptanacak matrah üzerine verginin düzeltileceği ifade edilmektedir. Bize göre idari tahkikata sadece zuhur eden mirasçının miras hakkını Devletten alması hâlinde gerek duyulur. Çünkü mirasçının zuhur etmesi ve kendisine düşen mirası alması demek, terekenin daha önce başka mirasçılar tarafından beyan edilmiş olması ve beyan edilen bu değerlerin İdare tarafından ikinci tarhiyatta dikkate alınmış olması anlamına gelir. Dolayısıyla mevcut tereke üzerinden idari tahkikata göre matrah saptanması söz konusu olmamalıdır. Mirasçının hakkını dava yoluyla alması hâlinde beyan edilen değerlerin doğruluğu için tahkikat ve ikinci tarhiyat İdarece yapılmaktadır.

3. GAİP MURİSİN ORTAYA ÇIKMASI

Muris hakkında verilen gaiplik kararından sonra murisin ortaya çıkması hâlinde mirasçılar öncelikle aldıkları tereke unsurlarını geri verirler. Murisin gaiplik kararından çok sonra ortaya çıkması durumunda mirasçılar, gaip kişiden kalan mirası çeşitli şekillerde harcamış ve geri veremeyecek durumda iseler, bu takdirde yukarıda anlatıldığı üzere, mirasçıların vermiş oldukları teminatı, zuhur eden muris gaipliğinin hükümsüzlüğü kararıyla iktisap eder.

Mirasçıların gaiplik kararını müteakip iktisap ettikleri tereke için ödedikleri vergileri geri alabilmeleri mümkündür. Ancak bunun için gaibin nüfus kayıtlarında öldüğüne ilişkin kaydın terkin ettirilmesi gerekmektedir. Bu husus gaib murisin mirasını geri alabilmesi için gerekli bir şarttır.